

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ובירורי יוחסין

נימוקי דין תורה זה מתוך הנפסק באחד מסניפי בית הדין בבני ברק ובקרית ספר (מודיעין עילית) בשבתו כבוררות וכבית הוראה לממונות במעמד שני צדדים, ע"י דיין יחיד או מותב תלתא

(תיק זה פורסם כבר בחוברות המודפסות של בית הדין)

תיק מס' 2780.

בדו"ד בין מעבידה לעובדת.

מסקנה למעשה: ראוי והגון לצדדים להתפשר ביניהן בכך שהמעבידה תשלם לעובדת שכר של $\frac{1}{3}$ מחודש עבודה, וקרוב מאוד שזהו עיקר הדין.

נימוקי המסקנה: העובדת תובעת שכר של שבועיים. אין חילוקי דעות על קבלתה לעבודה ועל עזיבתה רק אחרי שבועיים ואילו לא היתה עוזבת לא היתה המעבידה יכולה להפחית או לקזז משכר מלא על זה משום טענה. המעבידה טוענת שהיה תנאי קודם לקבלת העבודה שלא תצא, וכמפורט להלן, ומשיצאה הפרה תנאי, ואכן נגרם נזק מעזיבת העובדת בתקופה זו, דהיינו 4 מימי העבודה לא היה כי אם לימוד העבודה, וגם העובדת הותיקה שלימדה אותה עבדה פחות באותם ימים וקבלה מהם שכר רגיל כמו עבודה מלאה. וכן איבדו כשבוע וחצי עד למציאת עובדת חדשה במקומה והכשרתה לעבודה זו, שעל העובדת לספוג את הנזק הזה היות ודובר מראש על כעין זה בתנאי דלהלן. לדברי העובדת לא היה כזה נזק, ופירטה את טענות הגנתה על כל פרט מהטענות.

לדברי המעבידה היה תנאי מפורש לפני הקבלה לעבודה שלא תצא לחופשה בחודשי הלחץ של הקיץ, והסכימו להתפשר על שבועיים בסוף. טוענת המעבידה שהתנאי הבהיר שכל עזיבה תגרום לנזק ומכללו גם עזיבה ולא רק חופשה. וכן הינו תנאי קודם לכל קבלת העבודה. ועוד הוסיפה טענה הלכתית, שתנאי זה הוא הסכם מפורש שלא יחול על העבודה דין פועל שיכול לחזור בו בחצי היום.

אך העובדת מכחישה הכחשה גמורה ולגירסתה לא היה תנאי כזה כלל. וע"כ טוענת מדין פועל חוזר בו בחצי היום, ומביאה ראיה נסיבתית מהגיון שלא היה תנאי כאמור (או שתנאי שנאמר על חופשה לא כולל עזיבה לטובת עבודה קבועה) כי כל אדם מבין שלא מפסידים עבודה קבועה לחיים בגלל עבודה קצרה שהיא רק לקיץ.

יצוין שעזיבת העבודה ע"י העובדת היה לטענתה על פי רב ששאלה ופסק לה שיכולה לעזוב. אמנם ברור שהרב שפסק לעובדת שיכולה לעזוב אחרי שבועיים ולא שמע את הצד של המעבידה עשה בניגוד לשו"ע, ואין זה פסק הלכה כלל. דבאותו זמן לפני שעזבה אם היה שומע את התנאי לטענתה לא היה פוסק שיכולה לעזוב ועבר על המבואר בסימן יז סעיף כ. (מלבד זאת שחזרת פועל בחצי היום הוא מדין כי לי בנ"י עבדים וכדי להיות בן חורין, ולא כדי לעבוד אצל בע"ב אחר, ועי' בב"ח ובפת"ש סי' של"ג סק"ד. וע"ע בזה דעת הסמ"ע שם סק"א. ועכ"פ מפלוגתא לא נפק ואיך פסק בלי שקבלו עליהו. ועוד דאף באופן שיכול לחזור מ"מ איסורא איכא כמבוא' בשו"ת חת"ס סי' קכב ובשד"ח בשם כמה פוסקים).

והנה יש פה הכחשה גמורה ביניהן. ויל"ע אם יש פה דין המע"ה או דין שבועת היסת, ועל מי משתייהן חלה חובת השבועה, אשר הפרה חלף השבועה דרבנן תהיה על חשבונה.

דאם כדברי המעבידה שהיה תנאי שהעובדת אינה יכולה לחזור בה, תחילת העבודה הוי חלות העסקה לפי התנאי שדובר ונחשבת לקנין על זה. והעובדת שחזרה בה למרות תנאי מפורש, אע"פ שלא היה התנאי עם התחייבות כספית מפורשת לשלם גם נזקי גרמא, כגון אלו שהם נזקים שנגרמו בעקיפין ולא ישירים מפעולתה בידים. אעפ"כ יש לחייב את העובדת לשלם ע"ז. כמו שמוכח ממה שפסק בשו"ע בחזרת פועל שאינה כדין, אשר יד בעל הבית על העליונה דהיינו ששמין לפועל כמה יעלה לבע"ה עובד חדש ומקזזים את זה מהפועל, וגם מה שניזוק המעביד לא מחמת שהפועל השני דורש יותר או עלה השער של הפועלים, אלא שנגרם נזק כלשהו, כבנידו"ד של זמן חיפוש פועל, או ללמד הפועל. הכל על חשבון הפועל. (עי' סימן של"ג סעיף ו' בהג"ה, ובסימן ש"ו סעיף ו' בנתיה"מ ס"ק ו' דאף כל מניעת ריווח משלם פועל מביתו כשחזר בו וא"י לחזור, דהוי כהתנה להיות ערב. אמנם בסימן של"ג סק"ג כתב באופן אחר. ועחזו"א ב"ק סי' כג אותיות כב כג).

אולם אם כדברי העובדת לא היה תנאי מראש, ולא התחייבה, ויכולה לחזור בה בחצי היום וידה על העליונה לקבל כל שכרה. (אף להצד שי"א שאסור לה לכתחילה, אי"ז מפסידה משכר העבר).

אך יל"ע גם לצד שהיה תנאי כדברי המעבידה אם אכן יש חיוב לעובד לשלם על כל גרמא, אולי יש מקום לחלק בין נידון העלאת פשתן מהמשרה וכדומה שההפסד ברור בעצם המלאכה, וגם מניעת הריווח שהיא גרמא מ"מ היא מעצם הדבר שנשכר הפועל אליו, ושייך חיוב מטעם ערבות ע"ז, לנידון דידן שהמרכיבים של הנזק הם צדדיים ולא היו מדוברים וידועים, ולא היו קיימים בעולם בעת ההתקשרות בין הצדדים, גם אם היה תנאי מפורש. שמא על נזק שכזה לא קיימת דין ערבות הפועל אף שאינו יכול לחזור בו. וצ"ע.

וגם אי ננקוט שמצד חיוב פועל בגרמא אין לחייב מ"מ ביטול התנאי מהווה ביטול קציצה לכו"ע. כלומר אילו הובטח לפועל שכר מיוחד יותר מסתם פועלים, הדין הוא שיקבל כמו פועל שלא נקב שכרו מראש, וכפחות שבפועלים בעבודה כזו. אשר לנידון דידן אין נפ"מ דבלאו הכי לא היה השכר יותר מהמקובל בתחום.

ויש לעיין גם לולא התנאי, דהיינו אפילו לגירסת העובדת, הרי בעבודה שאם לא עושים אותה נגרם נזק ישיר לבעה"ב אין דין פועל חוזר בו בחצי היום. ואדרבה יש דין שוכר עליהן באמצע היום אם חזר בו הפועל, דהיינו קיזוז מהשכר של העבודה שכבר עשה הפועל לטובת הפועל השני אם נוטל שכר יקר יותר על שארית העבודה. כלומר שהפועל משועבד לאותה מלאכה בשכרו ומקזזים ממנו כשחזר בו במקום שאינו כדין. ובנידון דידן הרי נגרם נזק למעבידה מחזרת העובדת, וידוע שבענף זה זו עונה בוערת וחופשה באמצעה היא גורמת נזק. וא"כ לא מצד התנאי אלא מצד שידוע שזו עבודה שבאה להציל מנזק וההפסקה מזיקה, יש על הפועל חובת תשלום ואפשרות קיזוז לבעה"ב.

אמנם גם בענין זה יש לחלק בין פשתן שהתקלקל שהוא גוף המלאכה שנשתעבד לה, וכל מיני גרמות ישירות ואפילו של תגובת שרשרת מהביטול והפסקת העבודה, לבין נזקי או מניעת ריווח צדדיים כמשכורת לעובדת אחרת שמלמדת את החדשות או זמן עד שמוצאים חדשה, שזה דבר לא ברור לפועל שיקרה ולא ע"ז נשכר להדיא. וי"ל דאולי ע"ז לא נאמר דין שוכר עליהן או מטען, והדרן לנידון קמא בלבד איך הדין בהכחשה.

מבואר מהשתלשלות הטענות והמענות שעל סיבת חיוב השכר אין ויכוח ולא ספק, כי לדברי שתיהן היתה בעבודה שבועיים בהסכם שכר נקוב, אבל על סיבת הטענה הנגדית לקזז מחיוב השכר, יש הכחשה וויכוח וספק מי צודקת.

ליתר דיוק, על הימים שהעובדת לא עבדה בפועל אלא למדה את העבודה (ואפילו עבדה למענם תוכ"ד הלימוד, אבל זה היה ע"י עובדת נוספת ותיקה שישבה עמה והיתה יכולה לעשות זאת לבדה, או לכה"פ ניזוקו המעבידים מתשלום מלא למלמדת כשעבדה בפחות תפוקה ותועלת וגם לה), זה לא נחשב גרמא, ואינו נזק עתידי, אלא בו בזמן של ההתפטרות ממילא נהפך הזמן הזה להיזק ברור. ומדובר על 4 ימים. (נכון שאם לא היתה עוזבת היתה מקבלת שכר על ימי לימוד אלו, אבל זה לא על פעולתה כי לא היה למעבידים תועלת מעבודה זו, אלא מקובל שמשלמים גם על זה בנוסף, והמנהג ברור שמי שעוזב לא מקבל כסף על ימי לימוד). ומה שאין ויכוח על סיבת חיוב השכר היינו על 10 ימים.

ועתה עלינו להכריע מיהו הנחשב בספק כזה מוחזק לענין דין המע"ה. האם זה שהכסף עדיין ביד המעבידה נותן לה עליונות על העובדת, או זה שהעבודה בוצעה במשך שבועיים ללא ספק, וכל הספק הוא האם ליפטר מתשלום, נחשב שהעובדת היא מוחזקת בשכר שודאי חייבים לה כיון שהיא מוחזקת בגופה וע"ז אין ויכוח, ולא עבדה בחינם. (מחד גיסא עי' בקצוה"ח של"ב סק"ב דרך בויכוח לפני העבודה אמרינן דהפועל מוחזק בגופו, ולא בויכוח על שכר שאחרי העבודה. אולם בנתי"מ של"ב סק"ג בגוונא שהתנה הפועל כמו שעשו חבירינו דהוא מוחזק בגופו וממילא בשכרו וחייב בעה"ב כמו שאומר הפועל, גם אחרי שכבר עבד. ומאידך גיסא עי' ברמ"א סימן ש"ו סעיף ה' ומ"מ שכרו הפסיד, ולפי הש"ך שם סק"ה הול"ל שכרו שמעבר לשכר מינימום אם התנה לשלם יותר, אבל במה שודאי עבד הו"ל כבר מוחזק במקום ספק? ואולי כל דברי הנתי"מ הינם רק באותו אופן שהפועל התנה תנאי מראש, אבל בלא"ה ל"א דמוחזק בגופו וממילא בשכרו, אבל מסברא צ"ע לחלק כן. וממ"ש הסמ"ע בסימן של"ד סק"א דאמרינן המע"ה לטובת בע"ה לא לשלם אין הכרע לספק דנן כי מדבר באופן שודאי הפועל לא עבד רק הויכוח אם התחייבו לשלם לו בלי עבודה. ודו"ק).

ומדין למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור שמטין לפניך משהו"ד לטובת הפועל לא למנוע שכרו גם באופן שמגיע לו קיזוז בגלל נזק, לכאו' לא שייך בנידו"ד ואכמ"ל. (דהתם עבד כל מה שיכל

ולא המשיך רק מחמת אונסו. וכאן בחר מרצון להפסיק באמצע כי
כדאי לו לרווח שישיג עי"ז).